

EXPOSICIONS

Exposició a París: "l'Art égyptien au temps des pyramides"

La revista francesa "Le Figaro Magazine" corresponent al 5 de març va publicar com a primícia la propera inauguració d'una formidable exposició que tindrà lloc properament en el Grand Palais de París, dedicada a "L'Art Egipci en el Temps de les Piràmides".

Aquesta exposició sembla estar lluny de ser poca cosa; el temps que han invertit els seus organitzadors per preparar-la ha estat ni més ni menys que deu anys. El resultat però, segur que s'ho val: aquí, es podran veure els més bells objectes procedents de diferents col·leccions públiques i privades d'arreu del món, del que s'ha anomenat: l'edat d'or d'Egipte, el Regne Antic.

Aquesta exposició tindrà lloc a París, en el "Grand Palais" des del 9 d'abril fins el 12 de juliol de 1999.

L'exposició cobrirà un període que s'exten des del 2.700 aC al 2.000 aC. És precisament llavors quan l'art egipci assoleix una perfecció que no retrobarà més que breument durant el Regne Mig (2.033-1710 aC) i el Regne Nou (1.550-1.070 aC).

L'article de "Le Figaro Magazine" dedicat a aquesta exposició no desvela el

secret de quines seran les peces escollides.

Només algunes imatges a títol de presentació serveixen per captivar-

nos; es tracta de figures petites i delicades que són més ampliades fins adquirir les dimensions que es mereixen.

No puc però, oblidar l'estàtua de Micerí acompanyat de la seva esposa Khamernebti, realitzada en esquist gris blavós.

Una imatge esquisida que obliga irremediablement a passar el dit sobre el paper. No en sabem més d'aquesta exposició però aquesta sola imatge ja és una promesa.

M. ELENA SOTO
Sòcia núm. 253

Exposició a Florència

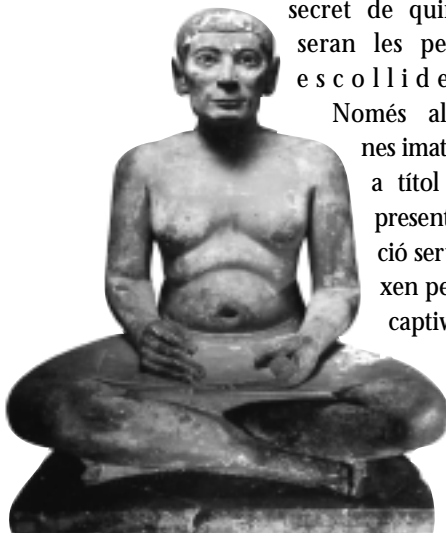
L'Arte sublime nell'Antico Egitto

Del 3 de març fins el 4 de juliol, al Palazzo Strozzi de Florència es pot contemplar una important mostra d'art egipci, composta per 60 peces procedents del Museu d'El Caire. Les obres estan disposades per ordre cronològic i abasten des del Regne Antic fins a l'Època Saita. A cada habitació del palau, sols hi han exposades 5 o 6 peces, les parets estan cobertes per fotografies realitzades per italians i france-

sos durant la segona meitat del segle passat. A l'entrada del palau es poden contemplar els sis volums originals de la *Description de l'Égypte*. Entre les peces més destacades hi ha una taula d'ofrenes d'alabastre de la II dinastia, dos caps de granit de presoners que daten de la III dinastia, una estàtua de Quefrè, una de les triades de Micerí, un relleu del temple funerari d'Userkaf, dos estàtues d'escribes. Un cap de granit de Sesostris III, un vaixell d'argent trobat a la tomba de la reina Ahhotep, una estàtua quarzita de Tutmosis III, varies peces procedents de Tell el Amarna, esteles, pintures, un cap de quarzita groga de Nefertiti, varies joies procedents de Tanis, etc. etc.

Com podem veure es tracta d'una exposició preparada amb molta cura, que intenta mostrar el més representatiu de l'art egipci en només 60 peces escollides.

s'ha editat un catàleg i també un vídeo de l'exposició. Es pot visitar cada dia, de les 10 del matí fins a les 7 de la tarda, excepte els dissabtes que tanquen a les 10 de la nit. El preu de les entrades es de 15.000 L. El Palazzo Strozzi està situat a la Piazza Strozzi, molt a prop de la via Tornabuoni. Telèfon d'informació: 0034 055 21 52 71.

SOCIETAT CATALANA
D'EGIPTOLOGIA

Horari de Secretaria
Carrer Aragó 305 entl.
dilluns i dimarts
de 5,30 a les 8,30 h.

Per qualsevol informació o col·laboració relacionada amb el Full, truqueu al
Telèfon: 93 457 81 20

FULL INFORMATIU

Coordinació: Maite Mascort i Jaume Vivó
Disseny i Maquetació: Jaume Vivó

COL·LABORACIONS DELS SOCIS

L'Antic Egipte
a la Itàlia Central

El front tirrènic de la Itàlia central, és a dir, la zona formada per les regions del Laci i de la Campània que s'aboquen al mar Tirrè, posseeix un ampli ventall de testimoniatges relacionats amb l'antic Egipte. Aquests testimoniatges tenen, essencialment, dues procedències: o bé són a Itàlia des dels temps de l'Antiguitat, o bé hi són des dels temps moderns. Els primers ens documenten l'arribada de les primeres influències egípcies a Itàlia –al món etrusc, al món colonial grec–, així com la persistència i la importància d'aquestes mateixes influències fins a l'època imperial romana. Els segons són els testimonis de l'afany col·leccionista, primer, i de l'interès científic, després, de diverses instàncies italianes i pontifícies vers l'Egipte faraònic. A aquests testimoniatges cal afegir les representacions i al·legories diverses, tant d'Egipte i dels seus déus com, més concretament, del seu riu, el Nil, sota forma de mosaics o estàtues d'estil clàssic, que ens recorden el permanent impacte que el país dels faraons va exercir sobre la civilització romana.

Anem, però, per parts, i seguim un ordre geogràfic, començant primer per Roma i el Laci, per a continuar després per Nàpols i la Campània. Com el lector podrà comprovar, a més a més de l'interès intrínsec històric-artístic d'aquestes regions en elles mateixes, l'interès que presenten per a l'egiptologia és també innegable, i així vaig tenir ocasió de comprovar-ho amb motiu de l'excursió organitzada pel Congrés d'Egiptologia de Torí, un cop acabat aquest, el 1991.

Roma i el Laci

Els obeliscos. Un dels aspectes que criden més l'atenció al visitant amant de la Ciutat Eterna, és la quantitat d'obeliscos egípcis que llueixen les seves places i parcs. De fet, els obeliscos egípcis van començar a viatjar ben aviat, des de que el rei assiri Assurbanipal se'n en

va endur dos a Ninive. Els emperadors romans i bizantins van continuar de manera activa aquest costum, malgrat el seu pes enorme que sovint pot arribar a les mil tones, i a partir del segle XIX diversos estats moderns –França, Anglaterra– van continuar amb aquesta activitat. El resultat està a la vista: a Egipte no hi queden actualment més que quatre o cinc obeliscos drets. De manera, doncs, que en el dia d'avui Roma posseeix de lluny el més gran nombre d'obeliscos egípcis que s'hagin conservat a tot el món.

Aquests monuments singulars, tallats en el granit de les pedreres d'Assuan i símbol per excel·lència del culte solar, ja van començar a ser estudiats al segle XVII pel pare Atanasi Kircher. El primer obelisc arribat a Roma va ser fet traslladar l'any 10 a. C. per l'emperador Octavi August: es tractava del gran obelisc d'Heliòpolis erigit per

Ramesses II, que August va fer col·locar a l'espina del Circ Màxim. Actualment es pot veure a la Piazza del Popolo.

August també va fer traslladar des d'Heliòpolis un altre obelisc del segle VII a. C., aixecat a Montecitorio, on encara es troba actualment: servia de "gnomon" a un gran rellotge de sol.

Dos obeliscos més flanquejaven el mausoleu d'August: actualment s'aixequen a l'Esquilí i a la font del Quirinal.

Un grup d'obeliscos procedeixen del temple d'Isis, que es trobava al Camp de Mart, prop del temple d'Adrià.

Es tracta dels obelis-

Estàtua d'Antínous. Museu Gregorià Egípcia.

cos de la Piazza Minerva, de la plaça del Pantheon, i dels que estan a la Villa Albani, a Florència i a Urbino.

L'obelisc de la plaça de Sant Pere, al Vaticà, havia estat a l'espina del circ de Calígula i Neró. El de la Piazza Navona a una vil·la de Domicià a

prop d'Albano. El de Trinità dei Monti –Piazza Spagna– als Horts de Salusti, prop de la Porta Pinciana. El del Pincio a un monument dedicat a Antínous, a la via Labicana. Aquests dos últims són ja d'època romana.

El darrer gran obelisc va ser portat de Tebes per l'emperador Constanci II el 357 d. C. És el més alt i també el més antic, doncs data dels temps de Tutmosis III i Tutmosis IV. Va ser aixecat a l'espina del Circ Màxim, per a fer parella amb el que hi havia aixecat August. Actualment és a Sant Joan de Letrà.

Museus:

Museu Gregorià egípcia. Va ser fundat al Vaticà pel papa Gregori XVI el 1839. El museu destaca per les seves col·leccions relatives al món funerari i d'escultura, especialment de la Baixa Epoca.

Museu Capitolí. Al Capitoli de Roma s'hi van començar a exposar objectes egípcis des del segle XVI. Portats al Museu Gregorià del Vaticà a la primera meitat del segle XIX, l'any 1907 es va organitzar una nova col·lecció egípcia als Museus Capitolins. Aquesta està integrada per monuments escultòrics i arquitectònics egípcis i egíptitzants, procedents de les excavacions als diferents temples egípcis de Roma: el Serapeu del Quirinal, el Iseo Campense, temple d'Isis i Serapis al Camp de Mart, etc.

Altres museus. D'altres museus romans tenen col·leccions o peces egípcies: el Museo Barracco, el Museu

Màscara de mòmia. Museu Gregorià Egípcia.

Nacional Romà de les Termes de Diocleciana, o el Museu de l'Universitat degli Studi "La Sapienza". Al Museu Nacional Etrusc de la Villa Giulia hi ha objectes egipcis o pseudo-egipcis procedents del món etrusc.

Piràmide de Gai Cesti. La piràmide més allunyada de la necròpolis memfita, va ser feta construir per un romà enamorat d'Egipte a finals del segle I a.C., a prop de la Porta San Paolo del mur d'Aurelià.

Vil·la Adriana a Tívoli. És aquesta la "segona residència" al camp de l'emperador Adrià. Va ser construïda entre el 125 i el 135 d.C., i en ella l'emperador hi va voler evocar i reproduir alguns dels països i monuments que va tenir ocasió d'admirar durant els seus periplos per les diferents parts de l'Imperi. Al Sud de la Vil·la Adriana hi ha el Canop, llarg canal que evoca la via d'aigua que conduïa al temple de Serapis a Canop, Egipte. El Serapeu, a la seva vegada es componia d'un edifici enorme, a l'extrem del canal, dominat per un gran nínxol. El Serapeu reproduceix el de Canop, a Egipte, que coneixem per una descripció detallada d'Estrabó, i en ell s'ha trobat un gran nombre d'estàtues egípcies que l'adornaven. El conjunt ha estat interpretat també com una evocació de tot Egipte, amb el

canal que seria el Nil, i les seves fonts.

Ostia. Les ruïnes d'Ostia Antica han estat preservades en molt bon estat gràcies al fet d'haver quedat cobertes per la sorra de la desembocadura del Tíber. A Ostia no hi ha els grans monuments de Roma, però en canvi ens proporciona una visió molt propera a la realitat de com devia ser la vida d'una població eminentment comercial. Al port d'Ostia hi ha abundosos testimonis de la presència de cultes orientals, entre els que destaquen un temple de Serapis i una casa dita "de Serapis". Al museu monogràfic hi ha també objectes i déus egipcis.

Palestrina. L'antiga Praeneste posseïx, procedent del temple de la Fortuna, un esplèndid mosaic del segle II a. C., que representa una crescuda del Nil.

Nàpols i la Campania

Museu Arqueològic Nacional de Nàpols. Entre els esplèndids fons artístics del Museu Arqueològic de Nàpols (estàtues, mosaics i pintures), podem destacar-ne alguns amb motiu egipci, com una excepcional pintura amb la representació de rituals isíacs. A més a més, el Museu posseïx una important secció egípcia, que data de l'any 1821 i és una de les més antigues d'Europa. L'origen de la col·lecció es troba en el

recull d'antiguitats egípcies del Museo Borgiano, reunit per Stefano Borgia, al qual s'han anat afegint peces procedents d'altres col·leccions, així com algunes procedents de Pompeia. Són especialment importants l'escultura, els objectes funeraris –mòmies humanes entre d'altres– i votius, i els documents epigràfics.

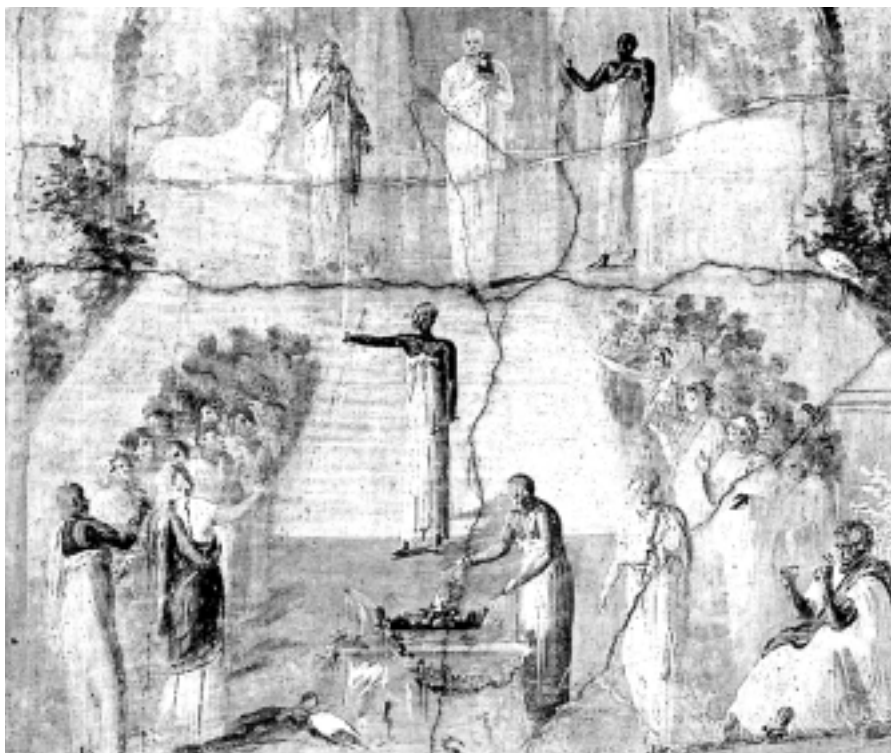
Pompeia. Les cèlebres ruïnes de Pompeia han conservat també un temple d'Isis, que pel seu excel·lent estat de conservació es considera com el prototipus dels temples isíacs del món grecoromà. Pintures i objectes de culte han sigut portats al Museu de Nàpols. El temple va ser totalment reconstruït després del terratrèmol de l'any 62. Darrere de l'altar principal s'hi pot veure una petita construcció de forma de temple, on es guardava l'aigua sagrada del Nil.

Camps Flegreans. Entre les impressionants restes arqueològiques d'aquesta zona, podem destacar el temple de Serapis de Pozzuoli, utilitzat com a mercat a l'època imperial romana.

El proper mes de juliol de 1999, la **Societat Catalana d'Egiptologia**, en col·laboració amb l'**Agrupació de Diplomats en Arqueologia Hispànica per la Universitat de Barcelona** (que enguany compleix 25 anys d'existència) es proposa visitar aquestes i d'altres meravelles de la Itàlia central. Esperem que l'excursió sigui de l'interès de tothom.

JOSEP PADRÓ
Soci núm. 1

Pintura mural d'Herculà representant el ritual isíac. Museu Arqueològic Nacional de Nàpols.

BIBLIOGRAFIA:

- Athanasius KIRCHER, *Obelisci Aegyptiaci nuper inter Isaei Romani Rudera Effossi Interpretatio Hieroglyphica*, Roma, 1666.
- Leonardo B. dal MASO, *Roma de los Césares*, Florència, 1974.
- Leonardo B. dal MASO i Roberto VIGHI, *Tivoli - Villa Adriana. Subiaco - La Vallée de l'Aniene*, Florència, 1976.
- Gloria ROSATI i Francesco BURANELLI, *Museos Vaticanos: Egipcios y etruscos*, Florència, 1983.
- Giorgio CAREDDU, *Museo Barracco di Scultura Antica. La Collezione Egizia*, Roma, 1985.
- Renata CANTILENA i Paola RUBINO, *La Collezione Egiziana del Museo Archeologico Nazionale di Napoli*, Nàpols, 1989.
- Serena ENSOLI VITTOZZI, *Musei Capitolini. La Collezione Egizia*, Milà, 1990.
- Italie Sud. *Rome, Sicile, Sardaigne, "Guides Bleus"*, Paris, 1991.
- Maresita Nota SANTI i Maria Gabriella CIMINO, *Barracco Museum Rome*, Roma, 1993.

HEMEROTECA

GENER - FEBRER 1999

El Mundo, 16/1/1999. "DESCUBREN LA CAÑERÍA DE AGUA MÁS ANTIGUA DEL MUNDO". Manfred Bietak, catedràtic de l'Institut d'Egiptologia de la Universitat de Viena i director de l'Institut Arqueològic Austríac del Caire, ha anunciat la troballa a la zona del Delta, d'un aqüeducte d'aigua potable subterrani de 3.500 anys d'antiguitat. Aquest canal, de mig metre de diàmetre interior, està situat sota una fortalesa de la dinastia XVIII, que anteriorment havia estat una fortalesa de la dinastia XV. Bietak ha recordat que fins ara només s'havien trobat sistemes de desguàs però que aquesta és la primera instal·lació d'alimentació d'aigua que es recupera.

El País, 14/2/1999. "LA GRAN AVENTURA DE LA TUMBA PERDIDA" L'egiptòleg nordamericà Kent R. Weeks, responsable de les excavacions de la tomba KV5 de la Vall dels Reis dedicada als fills de Ramesses II, ha publicat un llibre sobre la troballa i exploració d'aquesta tomba, que es titula *The lost tomb*. El llibre apareixerà al nostre país el pròxim mes de maig editat per Península amb el títol La tumba perdiida. El llibre promet tot el rigor científic i al mateix temps tota la passió d'una novel·la de misteri.

El País, 17/2/1999. "LOS EGIPCOS SINTETIZARON COSMÉTICOS HACE 4.000 AÑOS". La revista científica *Nature* acaba de publicar els resultats d'una investigació realitzada conjuntament per l'empresa de cosmètics L'Oréal i el Museu del Louvre. Analitzant mostres de productes cosmètics conservats en el museu, aquest equip científic ha arribat a la conclusió que durant l'Imperi Antic ja se sintetitzaven artificialment alguns productes. També ha descobert que ja s'utilitzava la tècnica anomenada química humida, un procés tècnic complicat utilitzat per sintetitzar molècules.

El País, 20/2/1999. "JOSEP PADRÓ HALLA EN EGIPTO UNA ANTIGUA CIUDAD ROMANA". Durant la seva última campanya a Oxirrinc, a l'Egipte Mitjà, l'egiptòleg català Josep Padró ha localitzat restes d'una ciutat romana anome-

nada Espania. Cabria pensar en la possibilitat que aquesta ciutat hagués estat fundada per un grup de legionaris romans llicenciats i nadius de la provín-

cia d'Hispania, però l'excavador adverteix que cal més recerca i estudi sobre aquest topònim.

IMMA PANYELLA
Sòcia núm. 277

ENTRETENIMENTS

Per descansar i relaxar-nos una mica després de les vacances de Setmana Santa, hem fet aquest passatemps que, de segur, ens ajudarà a refrescar la memòria.

NOTA: Pels noms en català, s'ha utilitzat la normativa feta pel Dr. Padró, i publicada en el primer número de la revista *Nilus*.

HORIZONTALS: 2. Doble espiritual del difunt. 5. Deessa, mare de Khonsu i esposa d'Amon. 6. nom grec donat a les diferents províncies d'Egipte. 8. Nom modern de l'emplaçament del temple de Milions d'Anys de Ramesses III (dues paraules). 12. Esposa principal de Ramesses II. 14. Nom donat pels grecs a l'escriptura popular utilitzada a partir de la Baixa època. 17. Festa en la que Amon de Karnak visitava el temple de Luxor. 18. Amulet, símbol de l'ull d'Horus o de Re. 19. Successor del rei Ay. 21. Nom que representa l'ànima del difunt. 23. Paraula àrab que denomina la cambra de les mastabes on s'hi dipositaven les estàtues. 24. Successor de Qhèops. 25. Festa jubilar. 26. Germana i esposa d'Osiris. 27. Reina, esposa d'Amenhotep III.

VERTICALS: 1. Amenofis IV. 3. Propietari de la tomba KV 62. 4. Divinitat que personifica l'aire. 7. Geni que juntament amb Tueris protegien la llar. 9. Recipients per dipositar-hi les vísceres del difunt momificat. 10. Fill de Cleopatra i César. 11. Divinitat principal de Coptus. 13. Déu del sol adorat principalment a Heliòpolis. 15. Segons la tradició, nom del rei que va unificar Egipte. 16. Tocat de roba que utilitzaven els reis. 18. Ceptre, bastó que portaven els déus. 20. Manifestació de la inundació fecundadora del riu Nil. 22. Deessa del cel esposa de Gueb.

LLIBRERIA MIZAR
LLIBRES D'EGIPTOLOGIA

NOVETATS 1999

Còrsega 203-205 (cantonada Casanova)
08036 Barcelona - Tel/Fax 93 439 30 29

CUADERNOS DE EGIPTOLOGÍA MIZAR:

1. LAS CIUDADES DE LAS PIRÁMIDES. 1.495 PTS
2. APUNTS DE LLENGUA EGÍPCIA CLÀSSICA. 2.225 PTS
3. EGIPTO: PRIMERES JORNADES D'HISTÒRIA ANTIGA. MUSEU DE MONTSERRAT 11 D'OCTUBRE 1997. 1.850 PTS
4. TEXTOS DE LA TUMBA DE LA REINA NEFERTARI. 2.800 PTS

10% de descompte pels
membres de la
Societat Catalana d'Egiptologia

ALAN GARDINER
EGYPTIAN GRAMMAR
8.950 PTS

CHRISTIAN JACO
EL ENIGMA DE LA PIEDRA
2.400 PTS

CHRISTIAN JACO
EL ORIGEN DE LOS DIOS
CLAVES PARA DESCIFRAR LOS
TEXTOS DE LAS PIRÁMIDES
2.800 PTS